

Историјат заштите (период СР БиХ од 1945.-1992. године)

У периоду од II свјетског рата до посљедњих ратних дешавања, заштићена природна добра су проглашавана на основу више законских аката. То су: Закон о заштити споменика културе и природних ријеткости (Службени лист НР БиХ бр 19/1947), Закон о заштити природе (Службени лист СР БиХ бр 4/1965), Закон о заштити и коришћењу културно-историјског и природног наслеђа (Службени лист СР БиХ бр. 20/1985 и 12/1987)

као и закони о проглашењу Сутјеске и Козаре националним парком. Рјешења о заштити подручја природе доносио је Земаљски завод за заштиту споменика културе и природних ријеткости из Сарајева (касније Завод за заштиту споменика културе БиХ), док је законе о проглашењу Сутјеске и Козаре националним парковима донијела Скупштина Социјалистичке Републике Босне и Херцеговине.

Овим актима заштићено је 30.750 хектара, што износи 0,6% територије Босне и Херцеговине. Заштићено је 5 строгих природних резервата, 3 природна резервата са управљањем, 2 национална парка, 14 специјалних резервата, 16 резервата природних предјела и више од 100 споменика природе и меморијалних споменика природе. Заштићено је и 7 појединачних биљних врста и 258 појединачних животињских врста, претежно птица. Од тога, на територији коју данас чини Република Српска заштићена су 3 строга природна резервата, 2 природна резервата са управљањем, 2 национална парка, 5 специјалних резервата, 4 резервата природних предјела и преко 80 споменика природе и меморијалних споменика природе.

Табеларни преглед заштићених подручја Босне и Херцеговине од 1945. до 1992. године који се налазе на територији Републике Српске:

КАТЕГОРИЈА ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА

БРОЈ ЗАШТИЋЕНИХ ПОДРУЧЈА
СТРОГИ ПРИРОДНИ РЕЗЕРВАТ
3

УПРАВЉАНИ ПРИРОДНИ РЕЗЕРВАТ
3
НАЦИОНАЛНИ ПАРК

2

СПЕЦИЈАЛНИ РЕЗЕРВАТ	
геолошки	2
ботанички	2

орнитолошки	1
РЕЗЕРВАТ ПРИРОДНИК ПРЕДЈЕЛА	
БИЉНЕ ВРСТЕ	6
ЖИВОТИЊСКЕ ВРСТЕ	258
СПОМЕНИК ПРИРОДЕ	86
геолошки	6
геоморфолошки	60
палеонтолошки	0
стабла	20
групе стабала	0
дрвореди	1
МЕМОРИЈАЛНИ СПОМЕНИК ПРИРОДЕ	

напомена: називи заштићених подручја и називи општина на којима се налазе дати су према садашњем стању, док су у загради стављени ранији називи

СТРОГИ ПРИРОДНИ РЕЗЕРВАТ

1. Прашума Перућица у оквиру НП „Сутјеска“ - општина Фоча рјешење бр. 678/54; рјешење Предсједништва владе НР БиХ бр. 237/52 (шума са посебном намјеном)

2. Прашума Лом на планини Клековачи - општина Петровац (Босански Петровац) рјешење бр. 358/56

3. Прашума Јањ - општина Шипово рјешење бр. 745/54

УПРАВЉАНИ ПРИРОДНИ РЕЗЕРВАТ

1. Шумски резерват Омар, ГЈ "Цврцка" одјељење 181/1а - општина Кнежево (Скендер Вакуф) 1964. год.

2. Шумско подручје Буков До - општина Љубиње

НАЦИОНАЛНИ ПАРК

1. Сутјеска - општине Фоча и Гацко Закон о проглашењу Сутјеске националним парком (Службени лист БиХ бр. 5/62)

2. Козара - општина Приједор Закон о проглашењу Козаре националним парком (Службени лист БиХ бр. 15/67)

СПЕЦИЈАЛНИ РЕЗЕРВАТ

а) геолошки

1. Пећина Бања Стијена - општина Рогатица рјешење бр. 1058/57

2. Земљане пирамиде у Миљевини - општина Фоча рјешење бр. 08-428/1-59

б) ботанички

1. Тресетиште са маљавом брезом (*Betula Pubescens*) код Хан Крама - општина Хан

Пијесак

1961. год.

2. Панчићева оморика на сљедећим локалитетима:

општина Вишеград: Горња Брштаница, Церова раван у селу Клашник,
Раковац-Каменица, Товарница-Дубови, Штуле Карауле , Божуревац, Велики Столац,
Гостиља рјешење бр. 145/55

општина Рогатица: Мехра на Сјемеч планини, Пањак на Јавор планини, Ново Брдо на
Тесла планина р
јешење бр. 146/55

општина Сребреница: Стругови-село Луке, Плиштина-Игришник рјешење бр. 147/55

општина Власеница: Тисовљак, у горњем току потока Штедра рјешење бр. 148/55

општина Чајничке: Виогор-Шахдани рјешење бр. 149/55

општина Фоча: Соколина, Радомишља планина рјешење бр. 150/55

в) орнитолошки

1. Рибњак (мочварни комплекс) Бардача - општина Србац рјешење бр. 06-16-24/69

РЕЗЕРВАТ ПРИРОДНИХ ПРЕДЈЕЛА

1. Планина Јахорина - општина Пале рјешење бр. 745/54
2. Клисуре Врбаса - општина Мркоњић Град и град Бања Лука (општине Јајце и Бањалука) рјешење бр. 1186/55
3. Клисуре ријеке Јањ, ниже Отока - општина Шипово рјешење бр. 1183/55
4. Цицел планина - општина Чајниче 1969. год.

ПОЈЕДИНАЧНЕ БИЉНЕ ВРСТЕ

1. Алпска ружа (*Rhododendron hirsutum* L.)
2. Вилина влас (*Adiantum capillus veneris* L.), Српске Топлице (Горњи Шехер) - град Бањалука рјешење бр. 384/56
3. Месождерка (*Drosera rotundifolia* L.), испод насеља Средња Вода, на сјеверозападном крају Невесињског поља - општина Невесиње
4. Жути сирштар (*Gentiana sympgiandra* Murb.)
5. Хрватска сибиреја (*Sibirea croatica* Deg.)
6. Папрат (*Notholaena marantae*)

ПОЈЕДИНАЧНЕ ЖИВОТИЊСКЕ ВРСТЕ

1. 153 врсте птица пјевница и птица корисних за пољопривреду и шумарство
2. 66 врста птица мочварних и других водених станишта
3. 38 врста птица грабљивица из реда соколовки и совки

СПОМЕНИК ПРИРОДЕ

а) геолошки

1. седрено подручје у потоку Ситници код Мокрог, општина Пале - град Источно Сарајево рјешење бр.08-285/1-58.
2. седрено подручје у Јасенови код Мокрог, општина Пале - град Источно Сарајево рјешење бр. 08-286/1-58.
3. седрено подручје Пале са слапом на Паљанској Миљацки, општина Пале - град Источно Сарајево рјешење бр. 696/57
4. седрено подручје у Црквеној ријеци - општина Теслић 1965. год.
5. седрено подручје у Студеној ријеци - општина Теслић 1965. год.
6. седрено подручје - општина Чајниче 1969. год.

б) геоморфолошки

1. Језеро Доње Баре на Зеленгори - општина Фоча 1960. год.
2. Језеро Горње Баре на Зеленгори - општина Фоча 1960. год.
3. Бијело језеро на Зеленгори - општина Фоча 1960. год.
4. Црно језеро на Зеленгори - општина Фоча 1960. год.
5. Котланичко и Штиринско језеро на Зеленгори - општина Калиновик 1961. год.
6. Црвањско (Улошко, Бачко) језеро на планини Црвањ, село Језеро - општина Невесиње рјешење бр. 08-280/1-58
7. Драгнић језеро на ријеци Пливи - општина Шипово рјешење бр. 1182/55
8. Олићко језеро на Пливи - општина Шипово рјешење бр. 1196/55
9. Бориловачко језеро на Зеленгори - општина Калиновик рјешење бр. 08-300/1-58
10. Језеро Клиње, планина Лебршник - општина Гацко 1968. год.
11. клисуре на Миљацки од Пала до Козије ћуприје - општина Пале рјешење бр. 1091/55

12. клисура Сијерачке стијене на Бистрици - општина Калиновик рјешење бр. 671/57
13. клисура Соколине на ријеци Угар - општина Кнежево (Скендер Вакуф) 1964. год.
14. извор ријеке Пливе - општина Шипово рјешење бр. 1094/55
15. извор Паљанске Миљацке - општина Пале рјешење бр. 1100/55
16. извор ријеке Јањ код Стројица - општина Шипово рјешење бр. 389/56
17. извор Тучевац - општина Требиње рјешење бр. 1052/57
18. извор Придворице са ријеком, до ушћа у Неретву, село Придворице - општина Невесиње рјешење бр. 08-277/1-58
19. извор Око, Засад - општина Требиње 1961. год.
20. извор Шумет, Мокро поље - општина Требиње 1961. год.
21. извор Велика Вода у Клотијевцу - општина Сребреница 1964. год.
22. извор Биоштице, село Берковићи - општина Соколац 1969. год.

23. извор Горњи Крупац и ријека до ушћа у Неретву, испод Думош планине - општина Калиновик рјешење бр. 08-279/1-58
24. извори Црни Губер - општина Сребреница 1961. год.
25. камени свод на ријеци Миљацки испод села Довлићи – град Источно Сарајево (Сарајево) рјешење бр. 1101/55
26. Самар на ријеци Бистрици код Сијерче - општина Калиновик рјешење бр. 672/57
27. Казани на ријеци Жељезници код Турова - Трново рјешење бр. 695/57
28. Грчки бунар у Дријену код Јасенице, ниже Рупног дола - општина Требиње рјешење бр. 1053/57
29. Дјевићи вир на Неретви, ниже Трескабља - општина Калиновик рјешење бр. 08-282/1-58
30. Водопад Скакавац у прашуми Перућица - општина Фоча
31. Водопад на потоку Соколини у долини Јакотине - општина Котор-Варош 1964. год.
32. Водопад под Соколином на ријеци Јању - општина Шипово рјешење бр. 1184/55
33. Водопад код Букве на ријеци Јањ - општина Шипово рјешење бр. 1181/55

34. пећина Леденица, у близини пута Соколац-Олово - општина Соколац 1969. год.
35. Велика пећина код извора Биоштице - Соколац рјешење бр. 08-287/1-58
36. пећина Сњетица код Ријеке, Гај - општина Невесиње рјешење бр. 1082/54
37. пећина Провалија код Ријеке, Гај - општина Невесиње рјешење бр. 1083/54
38. пећина Руспија код Биограда - општина Невесиње рјешење бр. 1084/54
39. пећина Врањача код села Биоград - општина Невесиње рјешење бр. 1085/54
40. пећина Новакуша, мјесто Бишина - општина Невесиње рјешење бр. 1086/54
41. пећина Главичине код Добрих вода, село Борија - општина Калиновик рјешење бр. 663-57
42. Чељина пећина, изнад извора Придворице - општина Калиновик рјешење бр. 08-278/1-58
43. Пећина Зобњак у Борији - општина Калиновик рјешење бр. 669/57
44. Вилина пећина код Горњег Чичева - општина Требиње рјешење бр. 1049/57

45. Павлова пећина (пећина у Долима) изнад села Бихова - општина Требиње рјешење бр. 1050-57
46. Пећина на Илином (Илијином) брду код села Наранчићи - општина Требиње рјешење бр. 1051-57
47. Пећина Говјештица код Бање Стијене - општина Рогатица рјешење бр. 1057/57
48. Пећина Љељешница, Дабар - општина Билећа рјешење бр. 08-288/1-58
49. Велика пећина код Фатнице - општина Билећа рјешење бр. 08-287/1-58
50. Пећина Пониква, Дабар - општина Билећа рјешење бр. 08-289/1-58
51. Пећина Висибаба, Дабар - општина Билећа рјешење бр. 08-292/1-58
52. Пећина Пропаства, испод Мермишља - општина Вишеград рјешење бр. 08-430/1-59
53. Пећина Растуша (Суботића пећина), село Растуша - општина Теслић 1960. год.
54. Пећина испод старог града Ђурђевца - Сребреница 1961. год.

55. Пећина Чуковец код Видовог врела - општина Кнежево (Скендер Вакуф) 1964. год.
56. Пећина у Средњој Јурковици, Савино Брдо - општина Градишка 1964. год.
57. Пећина Подпола, Ломница - општина Шековићи 1964. год.
58. Ваганска пећина (Ваган) - општина Шипово рјешење бр. 06-UP-I-58-4/70
59. Соко пећина, долина Сокочнице - општина Шипово 1970. год.
60. Понор Заломка, село Биоград - општина Невесиње рјешење бр. 1087/54
61. Понор За Пејовим долем, Борија - општина Калиновик рјешење бр. 667/57
62. Понор Звонуша у Фатници - општина Билећа рјешење бр. 08-290/1-58
63. Понор Обод у Фатници - општина Билећа рјешење бр. 08-291/1-58
64. Махмутова јама, између села Јелашца и Меког (Мокрог) брда - општина Калиновик рјешење бр. 665/57
65. Јама Велика Тегара у Борији - општина Калиновик рјешење бр. 670/57

66. Гркова јама у Милошеву долу - општина Љубиње 1966. год.

в) палеонтолошки

г) стабла

1. Грм бијеле лијеске (*Corylus avellana* L.), подручје Кнежака - општина Невесиње рјешење бр. 981/52

2. Рашељка (тресула) (*Prunus mahaleb* L.), село Залом - општина Невесиње рјешење бр. 1088/54

3. Медвјеђа лијеска (*Corylus collurna* L.), Борике - општина Рогатица рјешење бр. 151/55

4. Велика кошчела (*Celtis australis* L.), село Орашје - општина Требиње рјешење бр. 1093/55

5. Ријетко стабло смрче на Хан Брду, Сјемеч - општина Вишеград

6. Медвјеђа лијеска (*Corylus collurna* L.) у селу Сочани, имање Мустафе Пањете - општина Калиновик рјешење бр. 674/57

7. Медвјеђа лијеска (*Corylus collurna* L.) у селу Сочани, имање Алије Герина - општина Калиновик рјешење бр. 675/57

8. Јела са брадавичастом кором (*Abies alba* MILL.), Бистрица на Јахорини, општина Пале - град Источно Сарајево рјешење бр. 697/57
9. Гигантски храст (*Quercus lanuginosa* L.) у Дријену код Јасенице - општина Требиње рјешење бр. 1054/57
10. Зелени дуб, село Згоњево у Петровом (Џиварском) пољу - општина Требиње рјешење бр. 1055/57
11. Велики бор у Клотијевцу - општина Сребреница
12. Стабло храста (*Quercus sessiliflora salisb*), Мравиње њиве, село Борак - општина Кнежево (Скендер Вакуф) 1964. год.
13. Стабло храста (*Quercus sessiliflora salisb*), село Забрђе - општина Котор Варош 1964. год.
14. Стабло храста (*Quercus sessiliflora salisb*), село Баштине - општина Котор Варош 1964. год.
15. Бријест у Турским Лужанима - општина Дервента
16. Храст у Лугу - општина Дервента
17. Јасен (*Fraxinus angustifolia* VAHL.) у Горњој Копривни - општина Модрича 1965. год.

18. Храст код Обудовца - општина Шамац (Босански Шамац)

19. Храст у Брвнику - општина Шамац (Босански Шамац)

20. Велики храст у Уларицама - општина Добој

д) групе стабала

ђ) дрвореди

1. Алеја платана (*Platanus Orientalis* L.) у центру - општина Требиње 1957. год.

МЕМОРИЈАЛНИ СПОМЕНИК ПРИРОДЕ

1. Пећина Подпола - општина Шековићи

2. Јама Пандурица - општина Љубиње

3. Јама Ражени До - општина Љубиње

DOWNLOAD секција (објављени радови и чланци у периоду од 1945. до 1992. године):

[Др инг. Павле Фукарек: Природне ријеткости у Н.Р. Босни и Херцеговини и њихова заштита](#) (Наше старине бр. 2 - 1954. год. *)

[Др инг. Павле Фукарек и мр Виктор Ржехак: Нека разматрања о заштити природе и природних ријеткости у Босни и Херцеговини](#) (Наше старине бр. 3 - 1956. год. *)

[Хилда Ритер-Студничка: Прво налазиште месоједне биљке "*Drosera rotundifolia* L." у Н.Р. Босни и Херцеговини](#)
(Наше старине бр. 3 - 1956. год. *)

[Др инг. Павле Фукарек: Заштита ендемне Панчићеве оморице у Н.Р. Босни и Херцеговини](#) (Наше старине бр. 3 - 1956. год. *)

[Хилда Ритер-Студничка: Налазиште папрати *Adiantum capillus veneris* L у Горњем Шехеру код Бање Луке](#)
(Наше старине бр. 4 - 1957. год. *)

[Инг. Виктор Ржехак: Мање познате природне ријеткости и њихова заштита](#)
(Наше старине бр. 5 - 1958. год. *)

* дигитална верзија преузета са интернет странице Министарства културе и спорта Федерације БиХ: http://www.fmksa.com/index.php?option=com_content&view=article&id=154